

Reflectie op het IBO-rapport 'Schakelen naar de toekomst'

9 mei 2025 | prof. dr. Machiel Mulder, Rijksuniversiteit Groningen

Samenvatting

- Het IBO-rapport suggereert dat er een groot probleem is bij de bekostiging van de toekomstige elektriciteitsinfrastructuur, maar dat lijkt vooral gebaseerd op het feit dat de investeringsbedragen heel groot zijn. Tegenover de kosten staan echter allerlei baten die deels ook in de portemonnee van mensen en bedrijven terecht komen en deels uit niet-financiële maatschappelijke baten bestaan. Een verwachte tariefstijging van 4,8 tot 6,7% per huishouden per jaar lijkt heel veel, maar per eenheid elektriciteit is de stijging veel minder omdat we veel meer elektriciteit gaan gebruiken.
- Door de focus van het rapport op het dempen van de kosten van de elektriciteitsnetten in plaats van op het dempen van de maatschappelijke kosten en vooral het wijzen naar wat netgebruikers kunnen doen in plaats van het ook benoemen wat de netbeheerders zelf kunnen doen om de kosten te drukken, maakt het rapport een ongebalanceerde indruk. Het schetst vooral het perspectief gezien vanuit de beheerders van de elektriciteitsnetten.
- Huishoudens en bedrijven zullen in verschillende mate door de tariefstijgingen geraakt worden, maar door relatief eenvoudige wijzigingen in de structuur van de nettarieven kunnen deze verdelingseffecten verminderd worden.
- De huidige wijze van organiseren van het elektriciteitssysteem heeft daarom geen drastische veranderingen zoals de IBO voorstelt. De voorgestelde maatregelen kunnen zelfs leiden tot hogere kosten, zoals het voorstel om de netbeheerders veel minder te gaan stimuleren doelmatig te werken.
- De realisatie van de benodigde investeringen kan wel gehinderd worden door problemen bij de financiering, maar oplossing daarvan via aanpassing van de tariefregulering zou een oneigenlijke route zijn. Meer voor de hand ligt om andere financiers, zoals institutionele beleggers, de mogelijkheid te geven te participeren in het verschaffen van risicodragend vermogen aan de netbeheerders.

1. Inleiding

Het rapport van de IBO Bekostiging Elektriciteitsinfrastructuur is een gedegen stuk werk dat veel interessante informatie bevat. Het bevat een uitvoerige beschrijving van hoe de elektriciteitsnetten nu geordend en gereguleerd zijn, hoeveel er in de komende jaren geïnvesteerd moet worden, wat dat zou kunnen betekenen voor de nettarieven en welke maatregelen genomen kunnen worden om de

kostenstijging van deze investeringen te dempen, de kosten anders te verdelen en de besluitvorming over investeringen en tarieven te verbeteren. Bij het bestuderen van dit rapport komen bij mij toch enkele vragen naar boven die ik hier graag bespreek.

2. Wat is het probleem precies?

De eerste vraag die mij opkomt is: welke informatie hebben we eigenlijk dat de bekostiging van de toekomstige elektriciteitsinfrastructuur werkelijk een probleem is en welke informatie hebben we over de effecten van de voorgestelde maatregelen om die kosten te drukken? Het rapport beschrijft hoeveel investeringen in de toekomst nodig kunnen zijn om de elektriciteitsnetten uit te breiden, en komt op een geschatte omvang in de orde van grootte van 136-253 miljard euro in de periode tot 2040. Bij de huidige vorm van tariefregulering kan dit neerkomen (bij het huidige prijspeil en het huidige verbruik) op bijna een verdrievoudiging van de nettatarieven voor huishoudens (van ongeveer 400 euro tot ongeveer 1100 euro per jaar). Dit zijn natuurlijk enorme bedragen, maar daarmee is niet meteen gezegd dat deze een probleem vormen.

Doordat we veel meer elektriciteit gaan gebruiken, moet de toekomstige tariefstijging worden afgezet tegen de stijging in het elektriciteitsverbruik. Die stijging kan ook aanzienlijk zijn: terwijl huishoudens nu gemiddeld ongeveer 3000 kWh/ jaar verbruiken, kan dat toenemen tot zo'n 10.000 kWh/jaar wanneer ze een warmtepomp gaan gebruiken en ook nog een elektrische auto met een zelflaadpaal hebben. De tariefstijging per eenheid gebruikte elektriciteit zal dus veel kleiner zijn. De nadruk die het IBO-rapport legt op tariefstijging per huishouden zegt dus niet zo veel. Daarbij komt dat huishoudens in de toekomst gemiddeld genomen een hoger inkomen zullen realiseren, zoals door TNO (2025) terecht wordt gesteld, waardoor het effect op het besteedbare inkomen van huishoudens verder wordt beperkt.

Tegenover deze kosten door een toenemende elektrificatie van de Nederlandse economie staan bovendien allerlei baten. Huishoudens zullen ook direct profiteren van elektrificatie: men zal minder of geen kosten meer maken voor het gebruik van aardgas, waar veel huishoudens nu nog veel meer aan uitgeven dan aan elektriciteit. Er zullen ook minder kosten zijn voor bijvoorbeeld de infrastructuur en levering van autobrandstoffen, en zo zijn nog wel meer voorbeelden te noemen. Per saldo leidt de elektrificatie uiteraard wel tot hoger kosten, simpelweg omdat wanneer elektrificatie goedkoper was geweest dat al veel eerder was gebeurd. Dat is echter niet het geval, bijvoorbeeld omdat transport van energie via de energiedrager gas goedkoper is dan transport via de energiedrager elektriciteit. Tegenover deze kosten staan de baten van (onder andere) minder klimaatverandering. Het bestaan van deze baten door elektrificatie wordt door de IBO wel erkend met de woorden dat "het alternatief, de fossiele route, op lange termijn duurder en kwetsbaarder" is, maar deze baten zijn door de IBO niet gekwantificeerd. Het IBO stelt wel dat we de kosten van de investeringen zullen terugverdienen. Vanuit het bredere maatschappelijke perspectief is de investeringssom dus geen probleem, al zou je daarvoor een kwantitatieve maatschappelijke kosten-baten analyse moeten doen om dat zeker te weten (EEA, 2024).

Als de investeringen zelf en de omvang daarvan op zich niet ter discussie staan, wat is dan wel het probleem? Dit probleem kan zijn dat de kosten onnodig hoog zijn, ondanks dat de investeringen nog wel rendabel zijn. Het kan ook zo zijn dat de kosten niet eerlijk worden verdeeld, of het kan zo zijn dat de investeringen, hoewel rendabel, moeilijk gefinancierd kunnen worden. Op deze drie aspecten richt de IBO zich dan ook: hoe kosten verlagen, hoe kosten anders verdelen en hoe de investeringen anders financieren? Echter, de oplossingen die hier worden voorgesteld zijn niet altijd een verbetering, en soms zelfs een verslechtering ten opzichte van de huidige situatie. Ik bespreek hieronder elk van deze drie aspecten.

3. Analyse van voorgestelde oplossingen voor dempen van kosten is onvolledig

Het IBO-rapport bespreekt allerlei zogenaamde interventie-opties voor het dempen van de kosten en het komt tot een geschat potentieel voor kostenreductie van 3,5 tot 22,5 miljard euro. Deze opties bestaan uit drie verschillende categorieën van kostenreducties: a) vergroten van flexibel gedrag door netgebruikers, b) locatiesturing, en c) intensiever benutting van de netcapaciteit. Via deze verschillende optiecategorieën kan inderdaad de behoefte aan uitbreiding van netcapaciteit worden beïnvloed. Bij deze analyse van het effect op de verschillende type maatregelen op de kosten van netuitbreidingen vallen me echter twee zaken op.

Het eerste dat mij opvalt is dat de kosten van de maatregelen die andere partijen in de economie, dat wil zeggen de netgebruikers, gaan nemen niet worden gekwantificeerd, terwijl dat voor de kostenreductie voor de netbeheerders wel gebeurt. Bijvoorbeeld, een van de opties die wordt voorgesteld is de aanleg van warmtenetten, want daardoor is er minder elektriciteit nodig en hoeven netbeheerders minder in uitbreiding van de netten te investeren. Echter, zoals bekend, het aanleggen van warmtenetten is een kostbare aangelegenheid. Het is niet onwaarschijnlijk dat de kosten van uitbreiding van elektriciteitsnetten zelfs lager zijn dan de kosten van de aanleg van warmtenetten. Een ander voorbeeld is dat er veel wordt verwacht van het leveren van flexibiliteit door zowel klein- als grootverbruikers: wanneer zij het profiel van hun elektriciteitsverbruik aanpassen, zo is de gedachte, dan is er mogelijk minder piekcapaciteit benodigd, waardoor de netbeheerders minder hoeven te investeren. De kostenreductie hiervan is door de IBO wel gekwantificeerd, maar de kosten die netgebruikers moeten maken om flexibiliteit te kunnen leveren, zijn niet gekwantificeerd. Een industriële grootgebruiker, bijvoorbeeld, kan het profiel van haar elektriciteitsverbruik aanpassen door productieprocessen aan te passen, maar daarvoor zal er geïnvesteerd moeten worden, bijvoorbeeld in opslag met batterijen of het bufferen van warmte. Kortom, omdat de kosten van al de maatregelen door netgebruikers niet zijn gekwantificeerd, zeggen de kostenberekeningen van de IBO eigenlijk niet zoveel. Het is een nogal partiele analyse, alleen vanuit het perspectief van de netbeheerder, niet vanuit maatschappelijk perspectief.

Het andere aspect dat ik heel opvallend vind in de analyse van de opties voor kostendemping betreft iets wat niet in het rapport staat: de mogelijkheden voor netbeheerders om zelf efficiënter te werken. In de afgelopen jaren hebben netbeheerders hun tarieven kunnen verlagen door verbetering van de doelmatigheid van het beheer van de netten. Het gaat daarbij niet alleen om operationele doelmatigheid, maar ook om doelmatig investeren. Dit kan bijvoorbeeld door niet sneller dan nodig is en niet meer dan nodig is te investeren, goed onderhandelen met leveranciers, slimme inkoopvaarders uitzetten, en innovaties toepassen bij het ontwerp van investeringsprojecten. Juist omdat de netbeheerders de komende jaren veel moeten investeren, is het belangrijk ook te zorgen dat die investeringen zo doelmatig mogelijk gebeuren. Dat hieraan in het rapport weinig aandacht wordt besteed, motiveert de IBO met de stelling dat alle experts het er wel over eens zijn dat er sowieso veel geïnvesteerd moet worden, en dat het dus weinig zin heeft om de netbeheerders te prikkelen om kritisch te zijn bij de het bepalen van de timing, ontwerp en omvang van investeringen.¹ Echter, experts kunnen het ook mis hebben, zoals het in verleden veelvuldig is gebleken. Nu verwachten velen een sterke groei van de elektriciteitsvraag, maar nog maar enkele jaren geleden was dat helemaal niet zo.² De toekomst blijft dus ongewis.

¹ Het IBO-rapport zegt hierover: "Het is een gedeelde opvatting van experts dat het risico op overinvesteringen - in elk geval tot 2035 - beperkt is. Deze investeringen zijn ook nodig in conservatieve scenario's." (blz. 33). En dat "de kans op overinvesteringen de komende jaren klein is, gezien de uitdaging van de energietransitie en de huidige schaarste aan mensen en materialen, terwijl onderinvesteringen met hoge maatschappelijke kosten gepaard gaan." (blz. 66).

² In 2019 verwachtte TenneT (2018) nog dat de totale elektriciteitsvraag in Nederland in de periode tot en met 2030 slechts licht zou groeien van 118 TWh in 2018 tot 120 TWh in 2030. Deze verwachting was gebaseerd op informatie uit het Klimaatakkoord, sessies met experts en modelberekeningen. In haar meest recente rapport over leveringszekerheid heeft TenneT (2024) de verwachting voor 2030 opgeschroefd naar 150 TWh. Het kan verkeren.

Doordat het IBO-rapport wel veel aandacht besteedt aan wat netgebruikers allemaal kunnen doen, maar niet aan wat de netbeheerders kunnen doen om de kosten te drukken, geeft het rapport een ongebalanceerde indruk. Dit bevestigt mijn beeld dat het rapport vooral vanuit het perspectief van de netbeheerders is geschreven, niet vanuit het maatschappelijke perspectief.

Dit laatste wordt nog verder versterkt door het pleidooi om de tariefregulering van de netbeheerders drastisch te veranderen. Waar tot dusverre de netbeheerders een financiële prikkel hebben om doelmatig te opereren doordat de toegestane inkomsten niet volledig afhangen van de eigen kosten, pleit de IBO ervoor om de inkomsten nu volledig op basis van de eigen kosten te laten afhangen, zij het met een procesmatige toets door de ACM. Uit de ervaring blijkt dat zulke vormen van toezicht zwakke prikkels tot doelmatigheid geven (Mulder, 2023a). Dit komt deels doordat het proces toezicht op slechts een deel van de kosten betrekking heeft. De toezichthouder controleert namelijk alleen of bepaalde processtappen zijn gezet, niet of een investering of andere activiteiten doelmatig zijn. In het huidige tarieventoezicht worden echter alle kosten onderworpen aan een doelmatigheidstoets, door de totale output en kosten van de netbeheerders te vergelijken met de totale output en kosten van een groep van netbeheerders (de zogenaamde benchmark).

Aan dit benchmarken van de kosten en output kleven uiteraard nadelen omdat het lastig is om de juiste benchmark te bepalen, omdat elke netbeheerder unieke eigenschappen heeft, maar deze nadelen hebben niet betrekking op de doelmatigheidsprikkel zelf, zoals wel vaak wordt gedacht. De hoogte van de benchmark heeft alleen effect op de hoeveelheid winst die de netbeheerder onder normale omstandigheden mag maken. Als men vreest dat de tarieven de netbeheerders niet in staat stellen om alle kosten vergoed te krijgen, dan kan de toezichthouder vrij eenvoudig sleutelen aan de wijze waarop de benchmark tot stand komt of hoe de resultaten van de benchmarkanalyse worden verwerkt (Mulder, 2023a). Ook kan bijvoorbeeld de WACC iets anders worden berekend waardoor er meer financiële ruimte ontstaat zonder dat de doelmatigheidsprikkel vermindert (Romeijnders en Mulder, 2022). Als benchmark voor TenneT kan bijvoorbeeld genomen worden de gemiddelde kosten per eenheid output van een groep buitenlandse netbeheerders, in plaats van die van een klein groepje meest productieve buitenlandse netbeheerders. Dit kan een groot verschil maken voor de toegestane inkomsten, terwijl de prikkel tot doelmatigheid in beide gevallen blijft bestaan. Het is ook mogelijk het benchmarken op een andere manier te organiseren, waardoor het wel eenvoudiger wordt, zonder dat de doelmatigheidsprikkel voor de netbeheerder vermindert. In het IBO-rapport wordt echter de keuze gemaakt om deze prikkel te verzwakken, wat bevreemdt gezien de aangegeven wens om de stijging van de kosten van de netuitbreidingen te dempen.

4. Verdeling van kosten en financiering van investeringen zijn verschillende onderwerpen

De kosten van het elektriciteitsnet worden nu bij de elektriciteitsverbruikers in rekening gebracht via tarieven die grotendeels gebaseerd zijn op de capaciteit van de aansluiting (dus in euro/kW) en/of het volume van het transport (dus in euro/kWh). Het IBO-rapport stelt terecht dat door deze wijze van tarifiering de rekening van de netuitbreidingen vooral terecht komt bij elektriciteitsverbruikers en met name diegenen met een relatief grote aansluiting. Huishoudens bijvoorbeeld betalen alleen een vast bedrag per jaar op basis van hun aansluitcapaciteit, waardoor huishoudens die relatief weinig elektriciteit gebruiken evenveel betalen als huishoudens die, met een vergelijkbare aansluitgrootte, veel elektriciteit gebruiken, bijvoorbeeld omdat ze een warmtepomp en elektrische auto hebben. Dit is niet doelmatig en wellicht ook niet eerlijk, zoals ook door TNO (2025) wordt gesteld. Het IBO-rapport stelt terecht voor om de tarieven in de tijd en naar locatie te differentiëren, waardoor de doelmatigheid en eerlijkheid kan worden verbeterd. Uit een

veldexperiment dat onlangs door een promovendus van mij is uitgevoerd blijkt dat huishoudens met elektrische auto's en zelflaadpalen het moment van laden aanpassen wanneer er zogenaamde *Time-of-Use* nettarieven bestaan (Van Montfoort et al., 2025). Zulke tarieven helpen dus om de piekbelasting te verminderen.

Daarnaast stelt de IBO voor om een invoedingstarief te gaan invoeren, wat betekent dat producenten van elektriciteit gaan meebetalen. Uiteindelijk komt de rekening daarvan uiteraard bij de gebruikers terecht, maar deze gebruikers kunnen dan ook in het buitenland zitten. Door zo'n aanpassing in de tarievenstructuur wordt bewerkstelligd dat ook buitenlandse gebruikers gaan meebetalen aan de kosten van de netuitbreidingen van onder andere het net op zee. Daartegenover staat uiteraard dat, als de buurlanden dit ook doen, Nederlandse elektriciteitsverbruikers gaan meebetalen aan de kosten van netuitbreidingen elders. De vraag is daarom wel in welke mate deze maatregel echt helpt om de kosten voor gebruikers te drukken. Daarbij kan het alleen in Nederland verhogen van de nettarieven voor producenten als gevolg kan hebben dat hun concurrentiepositie verslechtert, waardoor ze minder elektriciteit gaan gebruiken en daardoor uiteindelijk minder meebetalen aan de netkosten.

Het IBO-rapport legt een relatie tussen de verdeling van de kosten via een bepaalde tarievenstructuur en de financiering van de investeringen, maar het is mijns inziens belangrijk om ons te realiseren dat verdeling van kosten via tarieven een heel ander onderwerp is dan financiering van investeringen. Tarieven zijn bedoeld om kosten te compenseren, niet om kapitaal te verschaffen aan een onderneming om investeringen te betalen. Het past niet in het systeem van tariefregulering om bijvoorbeeld hogere tarieven toe te staan om zo de netbeheerders aan extra financiële middelen te helpen. Dat zou betekenen dat alle netgebruikers ook een beetje eigenaar van de netten zouden worden, wat niet hun rol is, maar de rol van financiers (Mulder, 2014). Wanneer deze financiers, zoals banken en verschaffers van risicodragend vermogen, erop kunnen vertrouwen dat de toekomstige inkomsten uit de tarieven voldoende zijn om alle (efficiënte) kosten (inclusief de kapitaalskosten) te dekken, zoals in Nederland tot dusverre het geval is, dan zullen zij bereid zijn kapitaal te verschaffen. Dat netbeheerders mogelijk problemen ondervinden met de financiering van de investeringen heeft daarom niet te maken met onvolkomenheden in de tariefregulering, maar met de regelgeving ten aanzien van de financiering. Het is immers in Nederland zo geregeld dat de aandelen van de netten altijd in publieke handen moeten zijn. Daarmee kan het voor investeringen benodigde extra risicodragende vermogen alleen van overheden komen, wat een probleem kan vormen wanneer deze overheden zelf tegen budgettaire restricties aanlopen, zoals zeker bij de lagere overheden het geval is. Door het aandeelhouderschap ook open te stellen voor bijvoorbeeld institutionele beleggers, komt er meer risicodragend vermogen beschikbaar, waardoor de financiering van de investering wordt vereenvoudigd. In verschillende andere Europese landen is dat ook het geval, zoals bijvoorbeeld in België, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.³

Het IBO-rapport benoemt deze oplossing voor de verbetering van de financieringsmogelijkheden echter niet, maar gaat wel in op de zogenaamde amortisatie. Dit is een financieringsconstructie die wordt toegepast wanneer de benutting van een infrastructuur aanvankelijk laag is en geleidelijk aan toeneemt. Om te voorkomen dat de tarieven aanvankelijk hoog zijn en later laag, wordt een amortisatiefonds in het leven geroepen. In zo'n fonds kan (bijvoorbeeld) de Staat kapitaal storten waaruit voor de eerste periode een deel van de netkosten worden betaald, zodat die eerste groep gebruikers lagere tarieven heeft. Later, wanneer de benutting van de infrastructuur hoger is en er dus meer gebruikers zijn, kunnen die latere gebruikers ook geld betalen aan het fonds, waaruit de lening van de Staat kan worden terugbetaald. Zo'n constructie is dus niet bedoeld om investeringen

³ In België en Duitsland is bijvoorbeeld [Elija Group](#), een beursgenoteerde onderneming, actief als beheerder van het hoogspanningsnet. In het Verenigd Koninkrijk is bijvoorbeeld een van de distributienetten ([Electricity North](#)) voor het leeuwendeel in handen van het Spaanse energiebedrijf Iberdrola.

te financieren, maar om de tarieven in de eerste periode te dempen. De vraag is echter hoe relevant dit is voor de bekostiging van de elektriciteitsinfrastructuur, omdat hier het probleem juist is dat de benutting nu al hoog is, en waarschijnlijk hoog zal blijven gezien alle aanvragen om een aansluiting.

5. De voorgestelde andere wijze van besluitvorming is niet duidelijk een verbetering

Omdat er zoveel geïnvesteerd moet worden in de elektriciteitsinfrastructuur stelt de IBO voor om de besluitvormingsprocessen drastisch te veranderen. De argumentatie voor deze veranderingen vind ik niet erg overtuigend. Puur het feit dat de investeringsbedragen groter worden en dat de nettarieven voor burgers en bedrijven zullen stijgen is mijns inziens geen argument om te concluderen dat dan de overheid en de politiek maar centraal moeten ingrijpen. De ervaring leert immers dat centralisatie en politieke bemoeienis juist kan leiden tot verkeerde en niet-doelmatige beslissingen. Er zijn tal van bedrijfstakken waar ook veel geïnvesteerd wordt, zonder dat die investeringsbedragen en kosten onderwerp zijn van politieke besluitvorming. De reden om voorzichtig te zijn met centrale besluitvorming is het bestaan van informatie asymmetrie en het belang van decentrale besluitvorming (Mulder, 2023b). De overheid kan onmogelijk, hoe veel experts het ook zal inhuren, over alle benodigde expertise beschikken die wel aanwezig is bij bijvoorbeeld de netbeheerders wiens dagelijkse werk het is om de netten te beheren. Daarbij komt dat bij centrale besluitvorming het risico bestaat dat *en masse* een naar wat later blijkt ondoelmatige richting wordt gekozen (Kay, 2004). Bij gedeelde verantwoordelijkheden is dat risico beduidend kleiner. Het is daarom mijns inziens van belang de verantwoordelijkheden bij onder andere de netbeheerders te houden, maar hen wel te prikkelen om de publieke belangen na te streven, zoals het tijdig investeren, doelmatig werken en zorgen voor betrouwbare netten. Wanneer hiervoor zogenaamde actieplannen worden ingezet, zoals de IBO voorstelt, dan zouden die vooral gericht moeten zijn op het realiseren van plannen van netbeheerders om hun wettelijke taken van het transporteren en distribueren van elektriciteit uit te oefenen, en niet primair op het mobiliseren van netgebruikers om minder van de netten gebruik te maken.

Vanwege de verwevenheid van elektriciteitsinfrastructuur met veel andere onderdelen van de economie is onderlinge informatie-uitwisseling en coördinatie van bijvoorbeeld investeringsbeslissingen uiteraard van groot belang. Het is daarom belangrijk om netbeheerders te blijven prikkelen om met andere relevante partijen te gaan overleggen en hen van de benodigde informatie voorzien. Dit is echter mijns inziens iets anders dan het reorganiseren van de besluitvormingsprocessen waarbij, zoals de IBO lijkt voor te stellen, uiteindelijk de rijksoverheid en de politiek aan alle knoppen gaat zitten, want dat zou wel eens tot nog hogere kosten kunnen leiden. De voorgestelde opzet waarbij de politiek gaat beslissen over investeringen in en kosten van alleen elektriciteitsnetten kan bovendien leiden tot suboptimale besluitvorming, omdat er vanuit maatschappelijk perspectief alle kosten en baten in de afweging moeten worden betrokken, zoals hierboven aangeven. De politiek zou dan moeten worden gevoed met informatie uit onder andere maatschappelijke kosten-batenanalyses, niet alleen met informatie over kosten van een specifiek onderdeel, zoals de energienetten.

Uiteraard moet de overheid wel betrokken zijn waar ze een directe invloed heeft, zoals in haar rol van enige aandeelhouder. Deze rol zou echter ook kunnen worden verminderd door ook andere verschaffers van risicodragend vermogen toe te laten, waardoor het budgettaire beslag van de financiering van investeringen in elektriciteitsnetten geringer wordt.

Bronnen

- European Environment Agency (EEA) (2024). [Cost-benefit analysis of system transitions](#). ETC ST Report 2024/3.
- Kay, J. (2004). Culture and Prosperity. The Truth about markets: why some nations are rich but most remain poor. HarperBusiness.
- Montfoort, F. van, P. T. Dijkstra, D. Kopányi en M. Mulder (2025). Capaciteits- en tijdsafhankelijke nettarieven verminderen netcongestie door stimuleren vraagrespons. ESB (binnenkort te verschijnen).
- Mulder, M. (2014). [Regulering van energienetwerken op zee](#). ESB, 16 mei 2014
- Mulder, M. (2023a). [Regulation of Energy Markets: Economic Mechanisms and Policy Evaluation](#). Springer, 2nd edition.
- Mulder, M. (2023b). [Reflecties bij de toekomstige reguleringsmethode netbeheerders: reactie op het consultatiedocument van de Autoriteit Consument & Markt \(ACM\)](#), 16 november.
- Romeijnders, W, en M. Mulder (2022). [Optimal WACC in tariff regulation under uncertainty](#). Journal of Regulatory Economics, 61: 89-107.
- TenneT (2018). [Monitoring Leveringszekerheid 2019 \(2018-2034\)](#).
- TenneT (2024). [Monitoring Leveringszekerheid 2024](#).
- TNO (2025). [De betaalbaarheid van energie is een verdelingsvraagstuk. Dat vraagt om meer \(beleids\)innovatie en minder compensatie](#). Position paper door Peter Mulder voor het rondetafelgesprek over 'betaalbare energierekening' op 9 april 2025.

Deze factsheet is tot stand gekomen in het kader van de samenwerking van de Tweede Kamer met De Jonge Akademie, de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU), de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), TNO en de Vereniging Universiteiten van Nederland (UNL).

Disclaimer

De Jonge Akademie, KNAW, NFU, TNO en UNL bemiddelen tussen parlementaire kennisvraag en wetenschappelijk kennisaanbod. De informatie in het kader van Parlement en Wetenschap is afkomstig van vooraanstaande wetenschappers, maar niet onderworpen aan peer review en niet door de wetenschaps-organisaties geverifieerd.